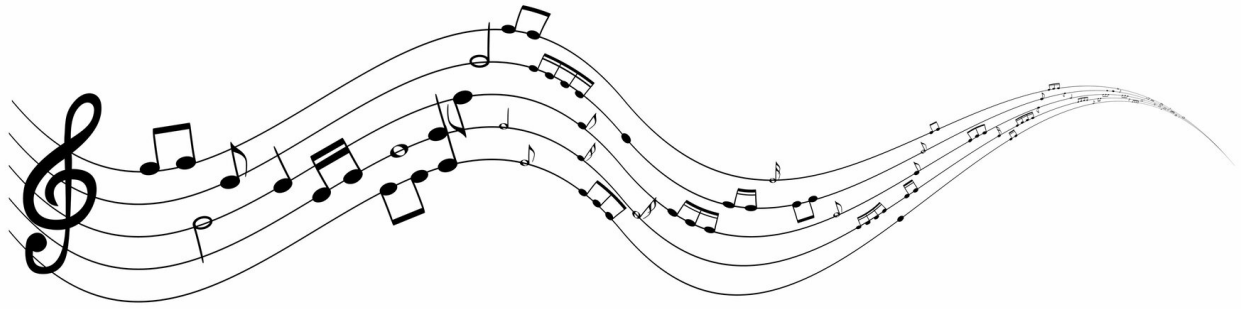

Formy muzyczne - wariacje

- [Formy muzyczne - wariacje](#)

Źródło: online skills, cc0.

Ważne daty

1785 – pierwsza publikacja *12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman* Mozarta

1505-1585 – lata życia Thomasa Tallisa

1538-1623 – lata życia Williama Byrda

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online skills.

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

5. Barok. Uczeń:

4) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów (Claudio Monteverdi, Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Haendel, Antonio Vivaldi, Arcangelo Corelli, klawesyniści francuscy: Jean Philippe Rameau, François Couperin);

6. Klasycyzm. Uczeń:

1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki:

d) związki muzyki z kulturą mieszczańską,

2) omawia cechy wybranych form muzycznych:

c) wariacje,

4) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów (Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven);

7. Romantyzm. Uczeń:

3) wymienia i klasyfikuje instrumenty muzyczne charakterystyczne dla epoki romantyzmu: fortepian, pianino, gitara, harfa; instrumenty smyczkowe (skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas), instrumenty dęte: róg (waltornia), obój, flet, klarnet, saksofon; wymienia kompozytorów romantyzmu i charakteryzuje ich twórczość: Franz Schubert, Hector Berlioz, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, Ferenc Liszt, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Richard Wagner, Giacomo Puccini i późny romantyzm: Johann Brahms, Piotr Czajkowski, Gustav Mahler;

4) omawia szkoły narodowe: niemiecka (Carl Maria von Weber i Richard Wagner), czeska (Bedřich Smetana i Antonín Dvořák), polska (Stanisław Moniuszko, Fryderyk Chopin i Zygmunt Noskowski), rosyjska (Potężna Gromadka, a w niej przede wszystkim:

Modest Musorgski, Aleksander Borodin i Nikołaj Rimski-Korsakow), hiszpańska (Isaac Albéniz, Enrique Granados), francuska (César Franck), angielska (Edward Elgar, Ralph Vaughan Williams), w Skandynawii: norweska (Edvard-Grieg) i fińska (Jan Sibelius).

II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

1. zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych;

2. nazywa i porządkuje główne nurty, gatunki i style muzyczne, wskazuje formy wypowiedzi artystycznej spoza tradycyjnej klasyfikacji, uzasadniając swoją wypowiedź;

4. dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając:

a) elementy muzyki,

b) podstawowe techniki kompozytorskie,

c) cechy stylów muzycznych,

d) strukturę gatunków i form muzycznych, ich zmiany i rozwój,

e) funkcje: np. religijna, społeczna, użytkowa, artystyczna i in..

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

1. wypowiada się w formie ustnej (np. dyskusja, prezentacja, debata) i/lub pisemnej (np. esej, referat) o dziełach muzycznych w oparciu o podstawową terminologię;

2. przybliży twórczość i działalność przedstawicieli różnych obszarów kultury muzycznej, np. dyrygent, leader zespołu, koncertmistrz, reżyser spektaklu muzyczno-teatralnego, kompozytor, wykonawca, wirtuoz, primadonna, primabalerina, performer, klezmer, muzykant, pieśniarz;

4. formułuje logiczną wypowiedź na temat dzieł, form, gatunków, stylów, technik i twórców muzycznych, uwzględniając zależności między nimi w kontekście: genezy, przeobrażeń, porównań.

Nauczysz się

definiować termin wariacje w muzyce;

rozpoznać formy wariacji i ich budowę;

opowiadać w jaki sposób wariacje zmieniały się na przestrzeni epok;

interpretować schemat budowy utworu W. A. Mozarta Ah, vous dirai-je, Maman;

tworzyć własną wariację rytmiczną.

Wprowadzenie. Wariacje w renesansie

Wariacje to w przypadku muzyki często stosowany termin. Może on oznaczać zarówno technikę, jak i osobną formę. W tym materiale przedstawiona zostanie historia wariacji, a także omówienie jej formy oraz budowy.

W epoce renesansu wariacyjność była często czynnikiem formotwórczym poszczególnych utworów, szczególnie na instrumenty klawiszowe oraz lutnię. Wariacje opierano o chorał gregoriański (także o długonutowe cantus firmus), ale wykorzystywano także pieśni oraz tańce, szczególnie w twórczości [wirginalistów](#) angielskich. Wśród tych kompozytorów warto wymienić Williama Byrda (1538-1623) czy Thomasa Tallisa (1505-1585); w ich dziełach sam temat często pozostawał niezmieniony i był wykorzystywany w sposób stały w taki sposób, że pełnił rolę ostinata. Był nazywany ground i umieszczano go w basie (tworzył więc tzw. [basso ostinato](#)). Kontrapunkt występował w innych głosach. Jednym ze sposobów jego tworzenia było stosowanie kontrapunktu jednorodnego rytmicznie. W innym rodzaju wariacji, tzw. *haxachord variation*, tematem było następstwo sześciu stopni skali (wstępujących bądź zstępujących). [Wariacje ostinatowe](#) stały się później wyjątkowo ważnym zjawiskiem muzyki baroku.

William Byrd (po prawej), online-skills, CC BY 3.0

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

William Byrd - The Bells, W utworze słycać ground w basie (tzw. basso ostinato) składający się z dwóch dźwięków, wikipedia.org, domena publiczna

Utwór The Bells, którego kompozytorem jest William Byrd. Utwór wykonywany jest na klawesynie. W kompozycji słycać ground w basie (tak zwane basso continuo) składający się z dwóch dźwięków. Utwór ma umiarkowane tempo i dostojny charakter.

Wariacje w baroku

W epoce baroku wariacyjność była często stosowana jako środek kompozytorski w obrębie wielu utworów. Miało to na celu urozmaicenie i różnicowanie przebiegu muzycznego. Najbardziej popularnym rodzajem wariacji były **wariacje ostinatowe**, omawiane już przy okazji renesansu. Temat był umieszczony najczęściej w najniższym głosie, tworząc basso ostinato, inne głosy realizują zmieniające się kontrapunkty. Ważnymi formami muzycznymi korzystającymi z takiego rozwiązania były **chaconne**, **passacaglia** oraz **folia**. Dwie pierwsze były tańcami wywodzącymi się z Hiszpanii, ostatnia - z Portugalii. Miały one budowę rondową, a ostinato barokowych form było oparte o ich refren. Poszczególne opracowania tematu ostinatowego nazywane są **partitami**. Wśród kompozytorów baroku, którzy tworzyli szczególnie istotne wariacje

należy wyróżnić Jana Sebastiana Bacha, który ma w swoim dorobku wyjątkowo sporo takich form. Najważniejsze to *Passacaglia c-moll*, przykład na wariacje ostinatowe, ale także wariacje chorałowe, takie jak *Wariacje Goldbergowskie* oraz cykl *Kunst der Fuge*.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Główny motyw z Kunst Der Fuge, wikipedia.org, CC BY 3.0

W nagraniu zamieszczono główny temat z Kunst Der Fuge Jana Sebastiana Bacha. Ten kilkunastodźwiękowy fragment wykonany jest na fortepianie.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Jan Sebastian Bach - Kunst der Fuge, Contrapunctus I, wikipedia.org, domena publiczna

Utwór Jana Sebastiana Bacha - Kunst der Fuge, Contrapunctus I. Utwór wykonany jest na fortepianie. Ma umiarkowane tempo i dostojny charakter. Kompozycja ma fakturę polifoniczną, słyszalne przeplatanie się tematów raz w prawej, raz w lewej ręce.

Wariacje w klasycyzmie

Technika wariacyjna w epoce klasycyzmu miała ogromne znaczenie z uwagi na popularność form tematycznych. Wariacyjność była stosowana bardzo często, zarówno lokalnie w poszczególnych utworach, jak i tworząc osobne formy. W przeciwieństwie do baroku, najbardziej popularną, osobną formą były tu samodzielne cykle instrumentalne, czyli wariacje na temat (bądź temat z wariacjami). Wszyscy trzej klasycy wiedeńscy w swojej twórczości posiadają przykłady takich dzieł; Beethoven stworzył nawet układ przebiegu formy wariacyjnej, który składał się z tematu, wariacji oraz finału. Jego pomysł był szeroko stosowany w epoce romantyzmu. Wariacje były też obecne w symfoniach, sonatach, koncertach oraz gatunkach kameralnych; lokalnie stosowano także technikę wariacyjną w większości utworów klasycznych. Klasycy wiedeńscy stosowali różnorodne środki tej techniki, takie jak ornamentowanie, figurację melodyczną i harmoniczną oraz inne. Wśród ważnych dzieł należy wymienić *32 wariacje c-moll* oraz *33 wariacje C-dur* na temat Diabellego autorstwa Ludwiga van Beethovena.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Ludwig van Beethoven - temat z 33 wariacji C - dur na temat Diabellego, wikipedia.org, CC BY 2.0

Temat z 33 wariacji C - dur na temat Diabellego autorstwa Ludwiga van Beethovena. Utwór jest wykonywany na fortepianie. Utrzymany jest w szybkim i żwawym tempie. Kompozycja jest zróżnicowana dynamicznie, a jej charakter jest wesoły, radosny.

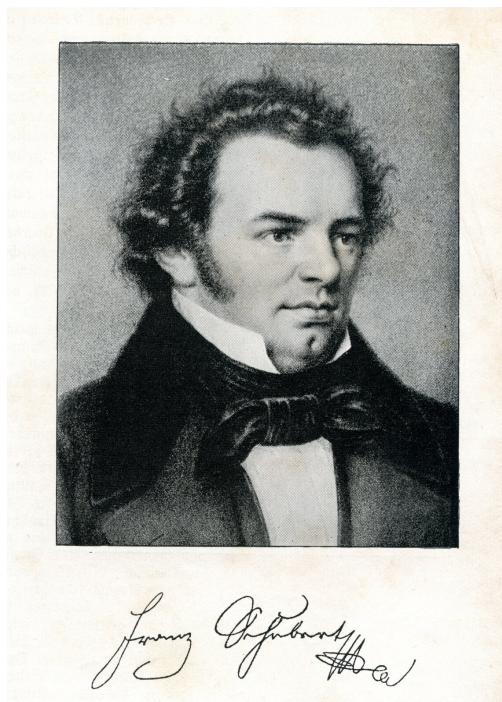
Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Ludwig van Beethoven - I i II wariacja z 33 wariacji C-dur na temat Diabellego, wikipedia.org, CC BY 2.0

I i II wariacja z 33 wariacji C - dur na temat Diabellego autorstwa Ludwiga van Beethovena. Pierwsza wariacja wykonana na fortepianie jest akordowa, zróżnicowana dynamicznie. Tempo i charakter są marszowe. Druga wariacja, również wykonana na fortepianie ma charakter żartobliwy i szybkie tempo. Dynamika piano, czyli cicho.

Wariacje w późniejszych epokach

W epoce romantyzmu wariacje często korzystały z układu wypracowanego przez Beethovena, czyli temat - przetworzenia - finał. Kompozytorzy korzystali zarówno z własnych tematów - jak Franz Schubert czy Antonín Dvořák, jak i kompozycji cudzych - jak Fryderyk Chopin i jego *Wariacje B-dur op. 2* na temat *Là ci darem la mano* z opery *Don Giovanni* Mozarta czy *Wariacje na temat Haydna* Johannes Brahmsa. W XX wieku popularność wariacji nie zmalała i wielu wybitnych kompozytorów, takich jak Rachmaninow, Schoenberg, Webern czy Messiaen miało je w swoim dorobku. Najczęściej jednak używano tematów innych niż własne, zarówno zapożyczonych od kompozytorów z poprzednich epok, jak i znanych melodii. Wariacje w XX wieku są również istotne jako jeden z czynników formotwórczych dla jazzu. Już w okresie baroku czy klasycyzmu tacy kompozytorzy, jak Corelli czy Mozart podczas występów improwizowali, zmieniając dany temat i wprowadzając jego wariacje, tworzone w czasie rzeczywistym. Podobne zjawisko można spotkać w jazzie, szczególnie w pierwszej połowie XX wieku.

Franz Schubert, online-skills, CC BY 3.0

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Johannes Brahms - Wariacje na temat Haydna - Temat oraz I, II i III wariacja, wikipedia.org, CC BY 2.0

Utwór Johanna Brahmsa - Wariacje na temat Haydna - temat oraz I, II i III wariacja. Kompozycja jest wykonywana przez dwa fortepiany. Temat wariacji jest w tempie umiarkowanych o dostojnym, uroczystym charakterze. Pierwszą wariację charakteryzuje żywe tempo i ruchliwość oraz zmiany dynamiczne od cicho do głośno i na odwrót. Druga wariacja jest szybka i oparta w głównej mierze na punktowanym schemacie rytmicznym. Trzecia wariacja jest również szybka, ale wykonywana słodko i legato, płynnie, łącząc poszczególne dźwięki.

Wariacje - charakterystyka

Samo określenie *wariacja* oznacza wariant, inną wersję tematu lub odcinka utworu. Tak jak kanon, może być nazwą techniki i być stosowana lokalnie w danym dziele, może też oznaczać osobną formę muzyczną, której istotą są zmiany wariacyjne. Dla przebiegu wariacji istotny jest **temat**, który powinien mieć pewne określone cechy: przejrzystość oraz zwartość, a także niezbyt rozbudowaną długość. Często stosuje się tematy o okresowej, dwu lub trzyczęściowej budowie. Zdarza się też, iż temat nie jest pomysłem własnym kompozytora i stanowi zapożyczenie z cudzej twórczości. Same

przeobrażenia nie muszą dotyczyć tematu w całości i mogą odnosić się wyłącznie do jego części.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Fryderyk Chopin - Nokturn f-moll (fragment). Przykład zawiera temat oraz jego wariację, wikipedia.org, domena publiczna
Fragment muzyczny jest przykładem tematu i jego wariacji w Nokturnie f-moll Fryderyka Chopina. Kompozycja jest wykonana na fortepianie. Tempo jest umiarkowane, a charakter tkliwy.

Sposoby opracowania tematu w wariacjach

1. Przesunięcie akcentów.
2. Zmiana metrum (często w wyniku przesunięć akcentów).
3. Zmiana rejestru lub faktury, np. przeniesienie linii melodycznej na fortepianie z prawej do lewej ręki.
4. Figuracja linii melodycznej tematu, np. dodanie ornamentów.
5. Uproszczenie struktury interwałowej, np. poprzez pominięcie niektórych.
6. Inne zmiany interwałowe, które zniekształcają całą linię melodyczną, np. poprzez swobodne potraktowanie ruchu melodii.
7. Zmiany harmoniczne, np. zmiana trybu z C-dur na c-moll.
8. Zmiany kolorystyczne.
9. Zmiany agogiczne i dynamiczne.
10. Użycie środków polifonicznych, czyli dodanie kontrapunktu, np. imitacyjnego.

Wariacja jako forma może rozwijać się jako temat z numerowanymi wariacjami, z których każda stanowi zamkniętą całość lub w sposób ciągły (częste przy wariacjach ostinatowych).

Omówienie wariacji i sposobów opracowania na przykładzie utworu Mozarta

Ważnym historycznym przykładem wariacji jest dzieło Mozarta z 1785 roku o nazwie *12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Mamam*, który w Polsce jest znany pod nazwą *Były sobie kurki trzy*. Poniżej znajduje się omówienie części wariacji wraz z określeniem użytych środków.

Temat:

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat”, wikimedia.org, Domena publiczna

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Kompozycja Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat”. Utwór jest wykonany na fortepianie i ma umiarkowane tempo.

Pierwsza z wariacji wprowadza do melodii ornamenty, zmieniając linię melodyczną tematu.

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 1”, zapis prawej ręki, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wolfgang_Amadeus_Mozart_-_Ah_vous_dirai-je_Maman_-_Variation_1_-_Right_Hand.pdf), Domena publiczna

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 1.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 1”. Kompozycja ma ruchliwy charakter i szybkie tempo.

Piąta wariacja jest przykładem na zmiany rytmiczne, poprzez przesunięcie akcentów i stworzenie synkop w każdym takcie.

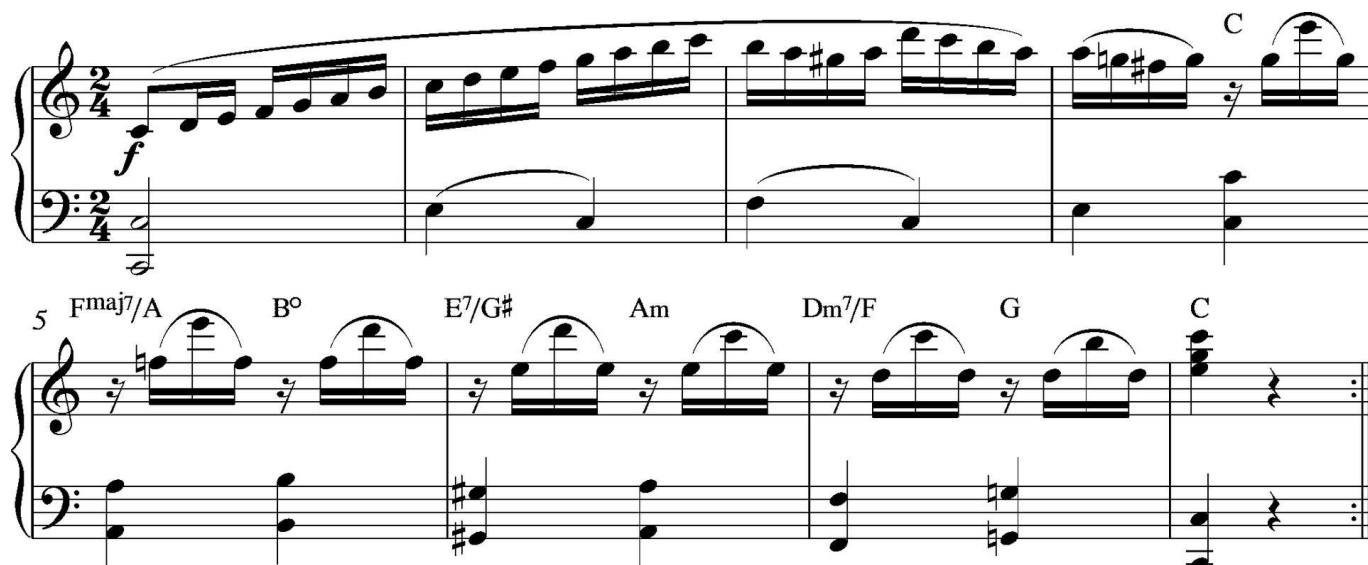
Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 5”, wikimedia.org, Domena publiczna

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart - „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 5.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 5”. Kompozycja ma żartobliwy charakter i szybkie tempo.

Siódma z wariacji to już mocne odejście od pierwotnego tematu – widać tu zarówno figurację linii melodycznej, zmiany interwałowe, a także harmoniczne (inna struktura akordów).

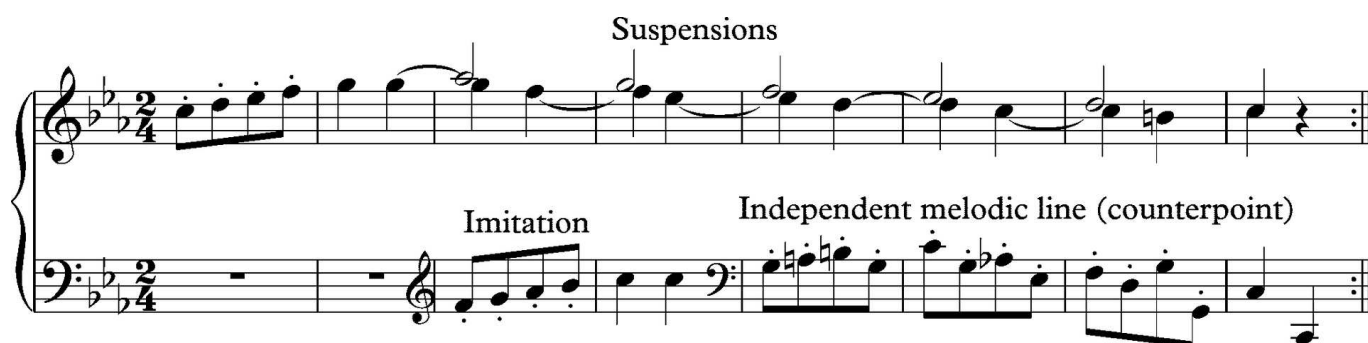
Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 7.”, wikimedia.org, Domena publiczna

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 7.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 7”. Kompozycja ma radosny charakter i szybkie tempo.

Ostatnia z omawianych wariacji, czyli ósma, to przykład na zmianę harmoniczną (inny tryb), a także użycie środków polifonicznych (imitacji w taktach 3-4 oraz kontrapunktu w 5-7).

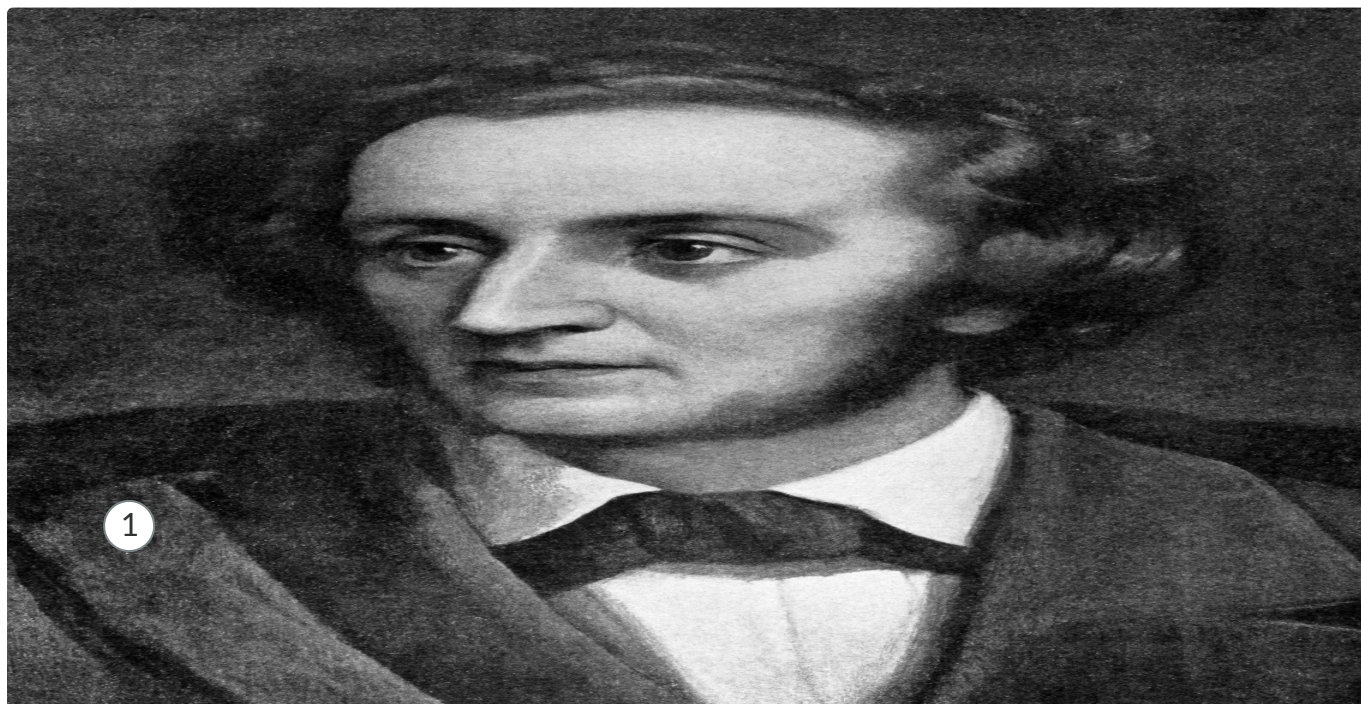
Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 8.”, wikimedia.org, Domena publiczna

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 8.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 8”. Kompozycja ma spokojny charakter i umiarkowane tempo

Wariacje w twórczości kompozytorów romantyzmu

1

Feliks Mendelssohn-Bartholdy stworzył w 1841 roku dzieło o nazwie *Variations sérieuses* (op. 54), które jest przeznaczone na fortepian i zawiera temat w tonacji d-moll oraz siedemnaście wariacji. Cykl wymaga bardzo sprawnego instrumentalisty do wykonania.

Z dziełem wiążą się dwie ciekawostki: po pierwsze, to jedyny cykl wariacji opublikowany za życia kompozytora, chociaż stworzył trzy. Po drugie, dzieło powstało, żeby wspierać zbieranie funduszy na posąg Ludwiga van Beethovena w Bonn.

Feliks Mendelssohn-Bartholdy, online skills, CC BY 3.0

F. Chopin

1

Fryderyk Chopin stworzył przynajmniej pięć cykli wariacji. Wszystkie były oparte o tematy zaczerpnięte z twórczości innych kompozytorów. Za najważniejsze uznaje się Wariacje B-dur op. 2 na temat *Là ci darem la mano* z opery *Don Giovanni* Mozarta, przeznaczone na fortepian oraz orkiestrę. To właśnie w recenzji tego dzieła Robert Schumann użył znanego zwrotu: *Czapki z głów, panowie, oto geniusz.*

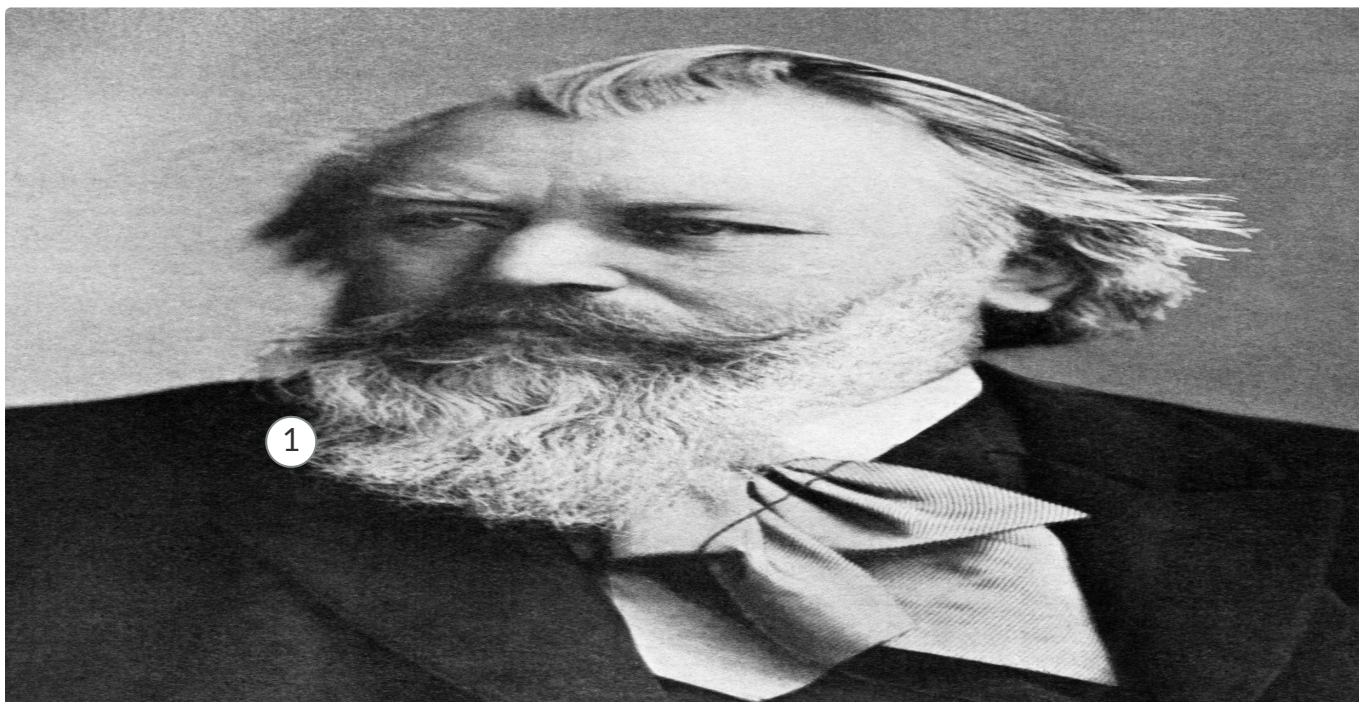
Fryderyk Chopin, online skills, CC BY 3.0

Johann Sebastian Bach

Franz Schubert napisał pięć cykli wariacyjnych, korzystając z własnych pieśni jako tematów. Wykorzystał m. in. takie pieśni jak *Pstrąg*, *Śmierć i dziewczyna* czy *Wędrowiec*. Tak jak wielu innych kompozytorów romantyzmu, odniósł się także do twórczości innych, tworząc wariacje do walca Diabelli'ego.

Franz Schubert, online skills, CC BY 3.0

Johannes Brahms to kolejny z kompozytorów romantyzmu, który w swoim dorobku posiadał wariacje jako osobną formę. On również opierał się o tematy zapożyczone z dzieł innych kompozytorów, takich jak Haendel czy Paganini. Za najważniejszy utwór uznawane są Wariacje B-dur na temat Haydna (op. 56). Jest on podwójnie opusowany: op. 56b jest przeznaczony na dwa fortepiany, natomiast op. 56a na orkiestrę. Dzieło na orkiestrę jest często określane jako pierwsza niezależna forma wariacyjna przeznaczona na orkiestrę w historii muzyki (choć część historyków wskazuje, iż wcześniej powstał już jeden taki utwór, autorstwa Antonio Salieri'ego).

Johannes Brahms, online skills, CC BY 3.0

1

Antonín Dvořák stworzył *Wariacje symfoniczne na orkiestrę* op. 78. Korzystają z tematu pieśni o tytule *Jestem skrzypkiem*. Utwór jest jedną z najpopularniejszych form wariacyjnych na orkiestrę. Co ciekawe, kompozytor stworzył to dzieło po wyzwaniu od przyjaciela, który zainspirował go do napisania wariacji na temat, który wydaje się być niemożliwy do wykorzystania w tym celu.

Antonín Dvořák, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antonin_Dvorak.jpg), domena publiczna

Prezentacja 3D pt. *Wirginał*

Źródło: online skills.

Zadania

Ćwiczenie 1

Który z poniższych terminów nie oznacza opracowania tematu ostinatowego wariacji?

☐

Ground

☐

Basso ostinato

☐

Partity

Ćwiczenie 2

Jakie dwa typy wariacji były szczególnie popularne wśród kompozytorów epoki baroku?
Prawidłowa jest więcej niż jedna odpowiedź!

☐

Wariacje chorałowe

☐

Haxachord variation

☐

Wariacje ostinatowe

Ćwiczenie 3

Połącz w pary dzieło muzyczne z kompozytorem.

32 wariacje c-moll

Jan Sebastian Bach

*Wariacje B-dur op. 2 na temat Là ci
darem la mano z opery Don Giovanni*

Ludwig van Beethoven

Wariacje Goldbergowskie

Fryderyk Chopin

Ćwiczenie 4

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Kompozycja Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat”. Utwór jest wykonany na fortepianie i ma umiarkowane tempo.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 1.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 1”. Kompozycja ma ruchliwy charakter i szybkie tempo.

Wysłuchaj dwóch fragmentów muzycznych. Pierwszy z nich to temat, drugi jest jego wariacją. W jaki sposób melodia została opracowana?

- ☐ Zmieniono metrum
- ☐ Zmieniono tryb harmoniczny
- ☐ Zastosowano ornamenty

Ćwiczenie 5

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Kompozycja Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat”. Utwór jest wykonany na fortepianie i ma umiarkowane tempo.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart - „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 5.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 5”. Kompozycja ma żartobliwy charakter i szybkie tempo.

Wysłuchaj dwóch fragmentów muzycznych. Pierwszy z nich to temat, drugi jest jego wariacją. W jaki sposób melodia została opracowana?

☐ Zmieniono tryb harmoniczny

☐ Zastosowano ornamenty

☐ Przesunięto akcenty

Ćwiczenie 6

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Kompozycja Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat”. Utwór jest wykonany na fortepianie i ma umiarkowane tempo.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 7.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 7”. Kompozycja ma radosny charakter i szybkie tempo.

Zaznacz zdania prawdziwe. Wysłuchaj dwóch fragmentów muzycznych. Pierwszy z nich to temat, drugi jest jego wariacją. W jaki sposób melodia została opracowana?

☐

Wprowadzono zmiany harmoniczne

☐

Zmieniono linię melodyczną

☐

Zmieniono metrum

Ćwiczenie 7

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Kompozycja Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat”. Utwór jest wykonany na fortepianie i ma umiarkowane tempo.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSQ4BIY8u>

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 8.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

Nagranie jest początkowym fragmentem utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 8”. Kompozycja ma spokojny charakter i umiarkowane tempo

Wysłuchaj dwóch fragmentów muzycznych. Pierwszy z nich to temat, drugi jest jego wariacją. W jaki sposób melodia została opracowana? Prawidłowa jest więcej niż jedna odpowiedź!

☐

Zmieniono metrum

☐

Zmieniono tryb

☐

Zastosowano środki polifoniczne

Słownik pojęć

Basso ostinato

Ostinato w najniższym głosie.

Cantus firmus

Muz. struktura melodyczna stanowiąca podstawę kompozycji wielogłosowej, najczęściej zapożyczona z wcześniej istniejącego utworu jedno- lub wielogłosowego, rzadziej – napisana specjalnie dla mającej powstać kompozycji.

Chaconne

Tanec pochodzenia prawdopodobnie meksykańskiego lub indiańskiego; w metrum trójdzielnym, przekształcony w XVII w. w instrumentalną formę wariacyjną opartą na basso ostinato, pokrewną passacaglii; włączana też do baletów i oper fr.; tworzone też chaconne wokalne.

Chorał gregoriański

Jednogłosowe śpiewy liturgiczne Kościoła rzymskokatolickiego, ukształtowane na początku VIII w., a przekazane w rękopisach z IX w.; ich kodyfikację przypisuje się papieżowi Grzegorzowi I (stąd nazwa, VI w.); Chorał gregoriański opiera się na skalach modalnych; rozróżnia się 2 rodzaje śpiewów chorału gregoriańskiego: 1) śpiewną recytację, zwaną accentus, na jednym lub kilku dźwiękach, np. psalmów, Ewangelii; 2) śpiew właściwy, zwany concentus, bardziej sylabiczny lub melizmatyczny, np. w częściach stałych i zmiennych mszy, w antyfonach, hymnach; chorał gregoriański może być wykonywany solo lub chóralnie, także w sposób responsorialny (chór i solista na przemian) lub antyfonalny (2 chóry na przemian).

Folia

Typ utworu muz., znany od końca XV w. (pierwotnie taniec portugalski), z charakterystyczną melodią i 8-dźwiękową formułą basową; w hiszp. muzyce gitarowej z pocz. XVII w. folia opierała się na prostych akordach granych arpeggio, folie na instrumenty klawiszowe i smyczkowe były kunsztownymi wariacjami; rozkwit folii wraz z zanikiem formuły basowej przypadł na twórczość B. Pasquiniego, J.H. d'Angleberta, J. Cabanillesa, A. Corellego; w XIX w. folie w twórczości m.in. F. Liszta.

Kontrapunkt

Muz. technika kompozytorska polegająca na snuciu 2 lub więcej niezależnych od siebie, ale w trakcie wykonania współbrzmiących ze sobą linii melodycznych, tworzonych wg określonych zasad tonalnych, harmoniczných i rytmicznych (polifonia); także głos (linia melodyczna) dokomponowywany do istniejącej już melodii (cantus firmus), np. do tematu w fudze; w okresie renesansu wykształcono ścisłe reguły (tzw. k. ścisły) normujące technikę kontrapunktyczną (wzór stanowiły kompozycje G.P. da Palestriny); polifonię muzyki czasów późniejszych, opartą na systemie dur-moll, cechuje rozluźnienie reguł (tzw. k. swobodny); również przedmiot studiów w uczelniach muz.; wymaga opanowania gatunków kontrapunktycznych (nuta przeciw nucie, 2 nuty przeciw nucie itd., w układzie 2-, 3-, 4-głosowym), opanowania sztuki komponowania kanonu (imitacja ścisła) i fugi; klas. podręczniki k.: G. Zarlino Istitutioni harmoniche (1558), J.J. Fux Gradus ad Parnassum (1725), H. Bellermann Der Contrapunkt (1862); w Polsce: K. Sikorski Kontrapunkt (cz. 1–3 1953–57), H. Feicht Polifonia renesansu (1957).

Ostinato

Wielokrotne powtarzanie formuły harmonicznój lub melodyczno-rytmicznój w utworze.

Passacaglia

W XVII w. w Hiszpanii pieśń o charakterze tanecznym, w metrum trójdzielnym, śpiewana z towarzyszeniem gitary; passacaglia wariacyjna — skryształizowana w XVII w. forma muz., będąca szeregiem wariacji opartych na stałej formule basowej (basso ostinato), utrzymanych na ogół, podobnie jak chaconne, w metrum trójdzielnym i tempie umiarkowanym (organowa Passacaglia c-moll J.S. Bacha).

Partity

Poszczególne opracowania tematu w wariacjach ostinatowych.

Wariacje ostinatowe

Gatunek wariacji, w którym temat pełni rolę ostinata w najniższym głosie.

Wirginat

Mniejsza, czterooktawowa odmiana klawesynu, która posiada tylko jedną strunę na każdy dźwięk.

Wirginaliści angielscy

Grupa kompozytorów działających w Anglii pod koniec XVI i na pocz. XVII w., tworzących utwory na wirginał i pokrewne instrumenty klawiszowe; zaliczają się do niej m.in. W. Byrd, J. Bull, G. Farnaby, O. Gibbons, Th. Morley, P. Philips, Th. Tallis, Th. Tomkins; repertuar wirginalistów angielskich obejmował preludia, fantazje, ricercary, tańce oraz opracowania wokalnych utworów rel. i świeckich; ich styl cechowała wirtuozowska faktura, rozwinięta ornamentyka i technika wariacyjna oparta na basso ostinato; największym zbiorem utworów wirginalistów angielskich jest tzw. Fitzwilliam Virginal Book (ok. 1625).

Źródło:

- <http://encyklopedia.pwn.pl/>

Biblioteka muzyczna

Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: temat.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

2 Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 1.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

3 Wolfgang Amadeusz Mozart - „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 5.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

4 Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 7.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0

5	Wolfgang Amadeusz Mozart, „12 wariacji C-dur na temat Ah vous dirai-je, Maman: wariacja 8.” początkowy fragment, online-skills, CC by 3.0
6	William Byrd - The Bells, W utworze słychać ground w basie (tzw. basso ostinato) składający się z dwóch dźwięków, wikipedia.org, domena publiczna
7	Główny motyw z Kunst Der Fuge, wikipedia.org, CC BY 3.0
8	Jan Sebastian Bach - Kunst der Fuge, Contrapunctus I, wikipedia.org, domena publiczna
9	Ludwig van Beethoven - temat z 33 wariacji C - dur na temat Diabellego, wikipedia.org, CC BY 2.0
10	Ludwig van Beethoven - I i II wariacja z 33 wariacji C-dur na temat Diabellego, wikipedia.org, CC BY 2.0
11	Johannes Brahms - Wariacje na temat Haydna - Temat oraz I, II i III wariacja, wikipedia.org, CC BY 2.0
12	Fryderyk Chopin - Nokturn f-moll (fragment). Przykład zawiera temat oraz jego wariację, wikipedia.org, domena publiczna